

Genesis 4, 1-26

Gemeente van Jezus onze Heer,

Dat wij mensen tot mensen zijn gemaakt is één ding.

Maar dat wij tot mensen worden die elkaar helpen, dat is een tweede.

In de Stille Week hebben we het zo verwoord: Wij zijn broeders en zusters, maar iedere dag moeten we dat ook weer worden.

Wij zijn mensen, als individuen, maar we maken ook deel uit van een gemeenschap.

We leven in kleinere en grotere verbanden. Wij voelen verantwoordelijkheid voor elkaar.

We zijn elkaar tot hulp. Tenminste zo hoort het te zijn.

Het is vandaag de dag in de hulpverlening een goede gewoonte, om te zeggen tegen een cliënt: Dat probleem wat je aandraagt dat is niet jou probleem, maar dat is het probleem van die ander. Dat is zijn of haar probleem. Ook in het pastoraat wordt dit vaak zo gezegd: Laat de problemen daar waar ze thuishoren. Ik zeg het zelf ook wel eens.

Laat de problemen waar ze thuishoren. Gun de ander z'n probleem.

Maar als ik mij verdiep in het verhaal van Kaïn en Abel dan moet ik daar misschien anders over gaan denken. Want misschien moet je zeggen, dat ieder probleem een gemeenschappelijk probleem is. Of anders gezegd: Ieder probleem moet in gemeenschap worden opgelost. En daar zeg ik meteen bij: Als het mogelijk is.

Ik heb mij afgevraagd: Is er eigenlijk wel een algemene regel te bedenken in het oplossen van problemen tussen mensen? Is het niet soms juist goed om te zeggen: Jij zoekt het nu zelf maar uit? En zijn er aan de andere kant niet ook momenten dat je elkaar bijna met tegenzin vasthoudt? Er is denk ik geen algemene regel. Maar als iedereen maar een beetje op zijn eigen gevoel afgaat, dan wordt het helemaal een chaos.

De centrale vraag vandaag in de preek is deze: Hoe kunnen wij zo met elkaar samenleven dat wij beantwoorden aan Gods bedoelingen? Misschien komen we tot een antwoord op deze vraag vandaag, we zullen zien.

Kaïn en Abel, Genesis 4 gaat over eenzaamheid. Over twee mensen die broeder zijn, maar het maar niet kunnen worden. Twee broertjes, de sterke en de zwakke, die het samenleven met elkaar niet kunnen hanteren. De sterke wil heersen, de zwakke is weerloos, en geweld is de uitweg.

Genesis 4 is niet los te zien van de omringende hoofdstukken. In Genesis 3 gaat het over de tuin van Eden, die door de mens ontheilgd wordt. De listige slang speelt daarin een hoofdrol en de zonde wordt geboren. Het resultaat is dat de mens de tuin van Eden moet verlaten. Hier wordt tegen ons gezegd: Het is niet van belang wat de mens allemaal kan, maar van belang is hoe wij ermee omgaan. Waar ligt onze verantwoordelijkheid, waar liggen de grenzen, hoe leven wij samen naar Gods bedoeling?

In zekere zin staat Kaïn symbool voor de menselijke mogelijkheden. En nu in onze moderne tijd weten wij waartoe een mens in staat is, in de technologie en in de wetenschap. Kaïn heeft het beroep van de sterken: Hij is landbouwer met een vaste woonplaats.

Abel daarentegen is de schaapherder, met veel minder zekerheden, trekkend van de ene naar de andere plek onder de hemel. Zelfs in hun werk zit al iets van een confrontatie.

Voor Kaïn is het onverdraaglijk wanneer hij wordt achtergesteld bij zijn minderwaardige broertje. Nu bevindt Kaïn zich in een situatie, waarin hij niet alles naar zijn hand kan zetten. Er gebeuren nu dingen die hij niet kan controleren. En de vraag aan Kaïn is: Kan hij daarmee omgaan?

Er wordt verteld dat hij daar duidelijk niet mee om kan gaan, zijn gezicht betreft van woede en teleurstelling, en op dat moment heeft hij eigenlijk al een einde gemaakt aan de relatie met zijn broer. God doet nog een poging, door Kaïn te dwingen zijn broer in de ogen te kijken. Maar Kaïn is onvermurwbaar.

Buiten het paradijs blijken er plotseling machtverhoudingen. Buiten het paradijs is het een gegeven dat de een sterk is en de ander zwak. De vraag is: Hoe gaan wij met die ongelijkheid om?

En we leren dat het fout gaat op het moment dat de een de ander niet meer in de ogen wil zien. De relatie van de mens tot zijn broer is verstoord, en daarmee is de relatie tot God verstoord. Denk maar aan de gelijkenis van de verloren zoon, die zoon, die zegt: Ik heb gezondigd tegen de hemel. De subtiele relatie, het subtiele samenspel tussen God en de mensen begint scheuren te vertonen. En tenslotte leren we hier dat ook de relatie met de aarde is verstoord geraakt. Er vloeit bloed in de aarde. Er is iets onomkeerbaars gebeurd. Dit is niet te herstellen.

De cirkel van wraak en haat is een cirkel die diverse plekken op deze aarde domineert. Er zijn vele te noemen: Noord-Ierland, Israël, Sri Lanka, India, Sudan, en ga zo maar door.

En wat is de rol van God in dezen? God houdt de mensen niet uit elkaar, als ze ruzie maken. God houdt de mens niet tegen als die mens tegen een andere mens kiest, of de ander zelfs dood. God, zo lezen we in genesis is een God die de mogelijkheid laat zien dat het anders kan. God maakt ons bewust, dat wij allen kwetsbare Abels zijn, ook al voelen we ons soms Kaïn. En God laat zien dat wij in onze keuzes steeds weer kunnen kiezen voor het leven.

Maar als we dit gezegd hebben hebben we nog geen weg gevonden hoe we met elkaar om zouden moeten gaan. Hoe te handelen in conflicten in verstoorde relaties? Wat is wijsheid? Ga je op je gevoel af? Kies je de verdediging of de aanval? Wie ben jijzelf: Een Abel, of misschien ook wel een Kaïn soms?

Het is ook wonderlijk om te lezen hoe het verhaal zich vervolgd, na de moord op Abel. Na die moord is Kaïn zich plotseling gaan voelen als Abel. Nu is hij de zwakkere, nu vreest hij voor zijn leven. Hij is zich bewust van zijn misdaad, maar nu kan hij zelf gedood worden. En dan zegt God: Ieder die jou dood zal zeventvoudig boeten. M.a.w. God zegt eigenlijk: Er moet een keer een einde komen aan de vicieuze cirkel van haat en geweld. Waar een wil is is een weg.

En zo mogen we hopen dat de weg die in Noord-Ierland is ingeslagen nieuwe mogelijkheden zal bieden op vrede. En zo mogen we hopen dat de nieuwe topontmoeting in London

vrede zsal brengen voor Palestina. En zo mogen we hopen en bidden, dat overal ter wereld oorlog plaats zal maken voor voedsel en medicijnen. Maar wat is er nog veel haat te overwinnen in die samenleving.

mensen zullen nooit vergeten hoe familieleden werden vermoord. Altijd zal er haat blijven hangen. En toch is het de bedoeling dat die haat niet langer wortel schiet in de aarde.

Daarom is de relatie met de aarde verstoord, omdat zaken als haat en geweld en macht wortel schieten. Maar naar Gods wil moeten andere dingen juist wortel schieten: Liefde, verzoening, hoop, geloof.

Waar vinden we nu een begaanbare weg, gemeente?

Hoe te handelen in de mallemolen van het leven?

Hoe voorkomen we dat we in de fout gaan tegenover de ander?

Hoe gaan we om met mensen die ons hebben gekwetst?

Waar ligt ons houvast, waar vinden we de goede richting?

Het begin ligt naar mijn gevoel bij onze eigen kwetsbaarheid.

Wie zich bewust is van haar eigen kwetsbaarheid, die zal ook rekening houden met de kwetsbaarheid van de ander.

Immers Kaïn werd zich na zijn misdaad pijnlijk bewust van zijn eigen kwetsbaarheid. En toen kwam het berouw, toen kwam in hem de ommekeer.

het begin ligt naar mijn gevoel in onze eigen kwetsbaarheid, waarvan God de Herder is.

God is de herder van onze kwetsbaarheid.

Hij is steeds zoekend in ons naar de bron van liefde, de liefde die er al voor onze geboorte in zit, de liefde die sluimert in ons, de liefde die wakker wil worden en wil bloeien. En de God van de kwetsbare mens stuwt ons naar die liefdebron.

God is de hoeder van de menselijke kwetsbaarheid. En hoe bereiken wij die God? Door zijn naam aan te roepen. Zo luidt ook het laatste vers van dit hoofdstuk: Toen begon men de naam des Heren aan te roepen.

Maar waarom is het zinvol om de naam des Heren aan te roepen?

Wat brengt ons dat?

Wat maakt het uit?

Prof. Kuitert zei gisteren in het dagblad Trouw: De naam des Heren aanroepen, dat is: Bij de hemel aan de bel trekken, dat het hier in de schepping niet in orde is. En pessimistisch als Kuitert is zegt hij er achteraan: De naam des Heren aanroepen, dat is één; of het wat uithaalt dat is twee!

Ik ben geloof ik wat minder pessimistisch.

Maar de naam des Heren aanroepen en zodoende bij de hemel aan de bel trekken, God als het ware uitdagen, ja, daar voel ik wel wat voor. Niet alleen geeft het lucht aan een hart vol smart, dat roepen naar God, maar ook dringen wij er bij God zo op aan, om waar te maken, wat Hij heeft beloofd. En Hij heeft beloofd de herder van de zwakke te zijn, de hoeder van de kwetsbare.

En zijn kracht, en zijn machtige hand bidden wij van de hemel af, omdat we het zonder die machtige hand niet redden, niet volhouden.

En weet u gemeente, ik begin in deze weken te ervaren, dat je de naam des Heren alleen maar kunt aanroepen vanuit je eigen kwetsbaarheid. Ik bedoel daarmee: God aanspreken op zijn daden, dat doe je vanuit het besef, dat God jou nooit zal laten vallen.

Zoals een kind smeekt tot haar vader nadat ze gevallen is, vanuit het kinderlijke vertrouwen, dat die vader haar van de grond zal tillen en zal vasthouden, zo roepen wij vanuit onze kwetsbaarheid de naam des Heren aan. Vol overtuiging, we zeggen het Israël na, met benauwde stem soms, maar vol overtuiging.

In de kwetsbaarheid ligt onze stem tot God.

Weet u waarom het verhaal van Kaïn en Abel in de bijbel staat?

Omdat tot aan de jongste dag dit verhaal wereldwijd bekend zal worden, en de mensen zal herinneren aan God en aan de relatie met die God en aan de relatie met elkaar.

Als wij God aanroepen vanuit onze eigen kwetsbaarheid, dan zouden wij, als wij gelijken op die God, ook elkaar mogen aanroepen vanuit onze kwetsbaarheid.

En hier ligt het begin van een weg, die anders is.

Om niet op de doodlopende weg van de broedermoord terecht te komen, ligt hier de uitdaging voor ons denken en doen.

Dat ieder mens die wij haten ook zijn kwetsbaarheid heeft, dat is een besef dat we nog wel eens vergeten. Maar waar de brute macht het wint van de kwetsbaarheid, waar grenzen overschreden worden, daar leven wij mensen niet naar Gods bedoelingen.

We zijn begonnen met de vraag: Moet je niet een probleem altijd zien als een gemeenschappelijk probleem? Kun je nog wel zeggen: Je zoekt het maar uit.

Als ik goed luister naar het verhaal van Kaïn en Abel dan kun je nog steeds in sommige situaties zeggen: Je zoekt het maar uit. Soms moet je wel, om te overleven, om zelf verder te kunnen.

Maar één ding moeten we nooit vergeten, en daarom is dit verhaal zo belangrijk, we mogen nooit vergeten dat wij een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid hebben voor hoe mensen met elkaar samen leven. En dat klinkt misschien vanzelfsprekend, het klinkt misschien als een open deur, maar als je er wat langer over na denkt, dan ontdek je dat je nog veel te doen staat. Wij hebben een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor hoe wij samenleven.

En die verantwoordelijkheid beseffen en iets ervan waarmaken, dat is de uitdaging voor de kerk in deze moderne tijd.

Ik zelf kan nauwelijks bevatten, wat het betekent, dat God die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid met ons draagt. Ik kan dat nauwelijks bevatten. Maar toch is dat geloven, dat God onze inspanningen draagt en zegent en vervult.

En die draagkracht van God hebben we hard nodig, want wij staan voor zoveel kleine en grote keuzes en beslissingen, iedere dag weer. Het zijn niet allemaal keuzes waar het leven en de dood mee gemoeid zijn, maar toch, levenskeuzes, toekomstperspectief, het is

een radeloze bezigheid, wanneer je niet de troost hebt van God die wegen van zegen wijst, en op die wegen met je meegaat.

Laten we maar in dat geloof en in dat vertrouwen de toekomst tegemoet gaan.

En wij blijven de naam des Heren aanroepen! Want God is goed. AMEN